

ОСНОВИ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ та ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ

Модуль 2. Навчання з вчителем

Лекція 2.6.

**Огляд методів класифікації. Бінарна
класифікація. Оцінка якості класифікатора.**

Класичний AI / Класичний ML

Машинне навчання

```
graph TD; A[Машинне навчання] --> B[Навчання з вчителем]; A --> C[Навчання без вчителя]; A --> D[Навчання з підкріпленням]; B --> B1[Регресія]; B --> B2[Класифікація]; C --> C1[Кластерізація]; C --> C2[Зменшення розмірності]; D --> D1[Вживання у незнайомій обстановці];
```

The diagram illustrates the classification of Machine Learning into three main categories: Supervised Learning, Unsupervised Learning, and Reinforcement Learning. Supervised Learning is further divided into Regression and Classification, with Classification highlighted by a red dashed border. Unsupervised Learning is divided into Clustering and Dimensionality Reduction. Reinforcement Learning is associated with application in unfamiliar environments.

Навчання з
вчителем

Регресія

Класифікація

Навчання без
вчителя

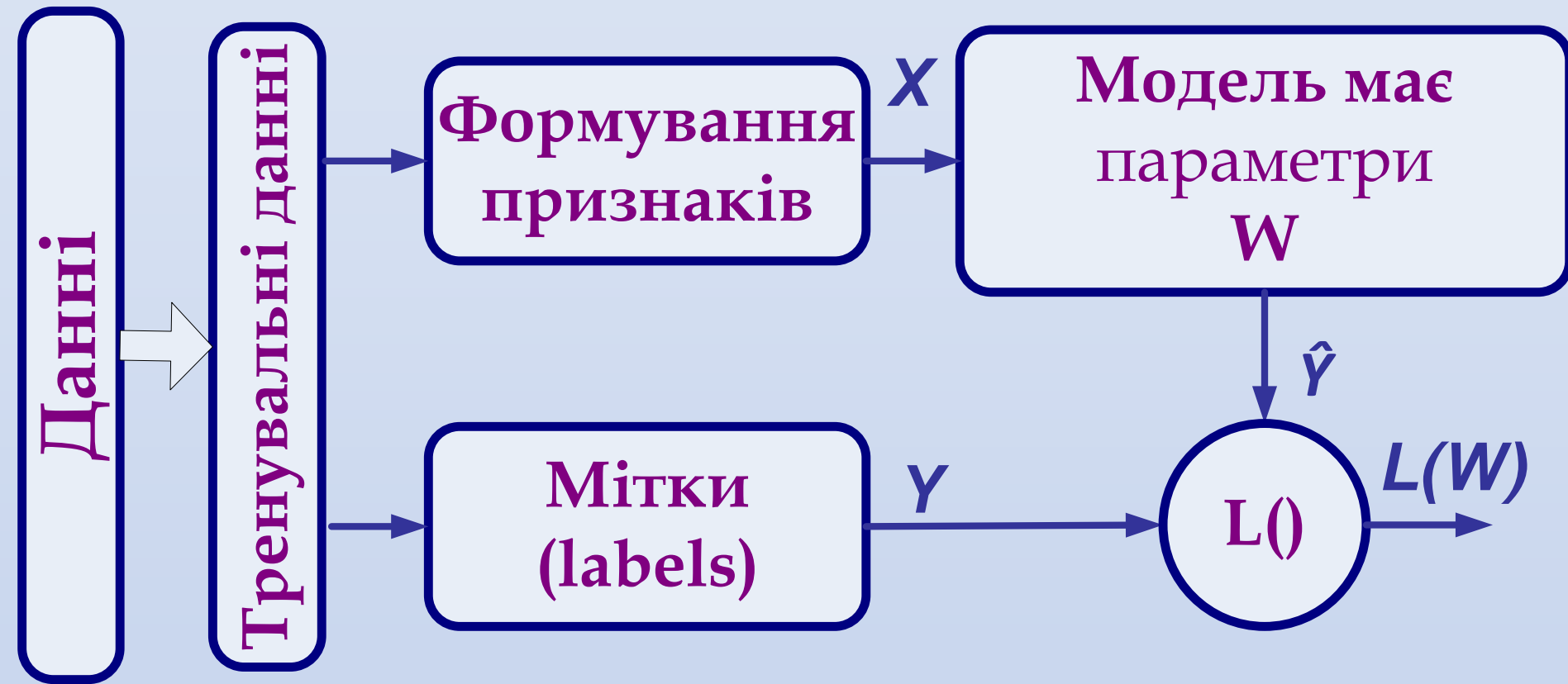
Кластерізація

Зменшення
розмірності

Навчання з
підкріпленням

Вживання у
незнайомій
обстановці

Загальний процес ML з вчителем

Класифікація

Формально:

Маємо множину $\mathbb{O}$ об'єктів $o^{(j)}$, $j = 1, 2, \dots, M$

Кожен об'єкт $o^{(i)}$ має сукупність характеристик - ознак $x_i^{(j)}$, $i = 1, 2, \dots, N$ з множини $\mathbb{X}$.

Маємо множину $\mathbb{C}$ класів $c^{(k)}$, $k = 2, \dots, K$

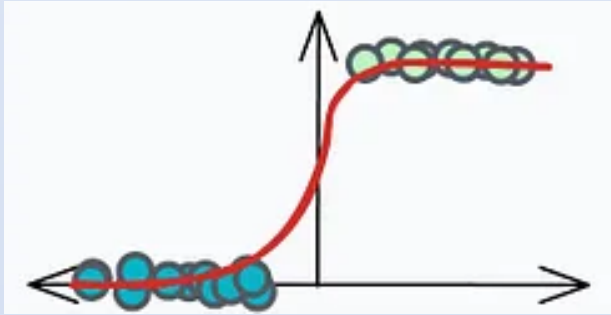
Існує невідома залежність (правило) $\mathbb{F}$, яка на підставі пар $\langle o^{(j)}, c^{(k)} \rangle$ визначає, чи належить об'єкт $o^{(j)}$ до класу $c^{(k)}$.

Завдання: знайти правило $\check{\mathbb{F}}$, максимально наближене до $\mathbb{F}$. Тобто, знайти вирішальне правило, що дозволяє класифікувати довільний об'єкт o за його ознаками.

Методи Класифікації

- Регресійні методи, логістична регресія
- Метод k-найближчих сусідів (KNN)
- Метод опорних векторів (SVM)
- Наївний Байєс (ймовірнісний класифікатор)
- Дерева рішень
- ....

Загальні методи класифікації

Логістична регресія Logistic Regression

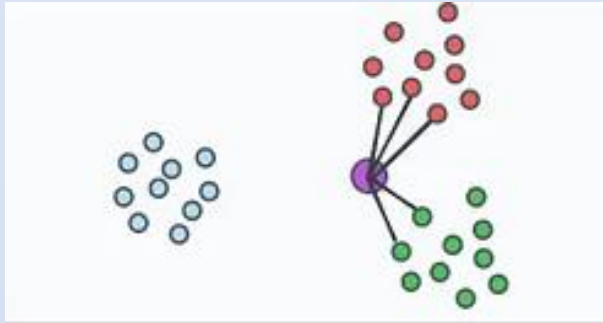
Плюси:

- Проста інтерпретація моделі.
- Ефективна для задач із двома класами.
- Низька обчислювальна складність.

Мінуси:

- Не підходить для багатокласових завдань.
- Чутлива до мультиколінеарності.
- Не може обробляти нелінійні залежності.

Загальні методи класифікації

Метод k-найближчих сусідів
k-Nearest Neighbors (kNN)

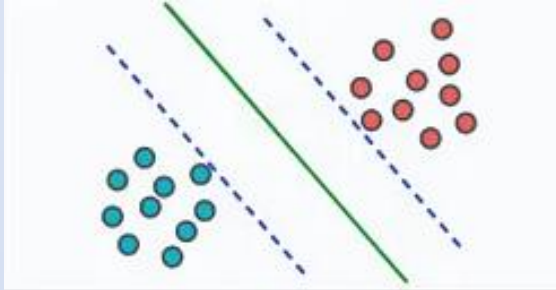
Плюси:

- Проста реалізація та інтерпретація.
- Добре працює з шумовими даними.
- Не вимагає навчання моделі.

Мінуси:

- Висока обчислювальна складність для великих наборів даних.
- Чутлива до вибору метрики відстані та значення k.
- Не може обробляти нелінійні залежності.

Загальні методи класифікації

Метод опорних векторів Support Vector Machines (SVM)

Плюси:

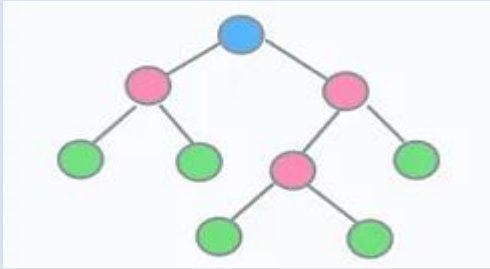
- Добре працює з високорозмірними даними.
- Ефективний для завдань з невеликою кількістю навчальних прикладів.
- Може обробляти нелінійні залежності.

Мінуси:

- Чутливий до викидів.
- Вибір параметрів моделі може бути складним.
- Не завжди дає оптимальне рішення.

Загальні методи класифікації

Дерева рішень

Decision Tree Classifier

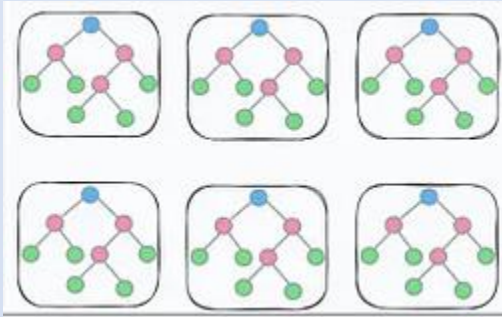
Плюси:

- Легко інтерпретувати правила.
- Добре працюють з категоріальними та числовими даними.
- Можуть обробляти нелінійні залежності.

Мінуси:

- Можуть бути перенавчені.
- Чутливі до шуму даних.
- Не завжди дають оптимальне рішення.

Загальні методи класифікації

Випадковий ліс Random Forest Classifier

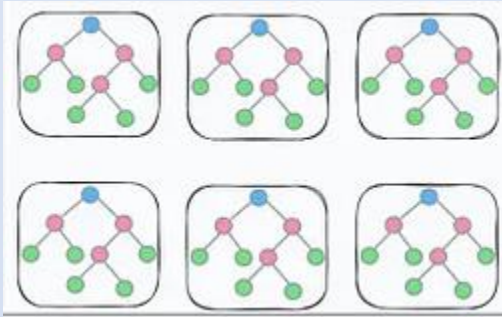
Плюси:

- Стійкий до перенавчання.
- Добре працює з шумовими даними.
- Може обробляти завдання з безліччю класів.

Мінуси:

- Інтерпретація моделі може бути складною.
- Висока обчислювальна складність для великих наборів даних.

Загальні методи класифікації

Наївний баєсів класифікатор
Naive Bayes Classifier

Ймовірнісний класифікатор

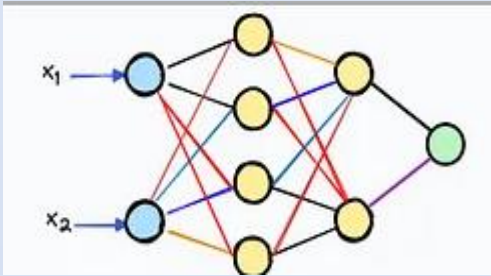
Плюси:

- Легко реалізувати та інтерпретувати.
- Може швидко навчатися та працювати з великими наборами даних.
- Стійкий до шуму даних.
- Може добре працювати з невеликими наборами даних.

Мінуси:

- Неможливість обробки нелінійних залежностей.
- Обмежена багатокласовість.

Загальні методи класифікації

Нейронні мережі Neural Networks

Плюси:

- Можуть обробляти завдання з безліччю класів.
- Добре працюють із нелінійними залежностями.
- Можуть навчатись на великих обсягах даних.

Мінуси:

- Інтерпретація моделі може бути складною.
- Висока обчислювальна складність.
- Потрібен великий обсяг навчальних даних.

Бінарна класифікації

Маємо множину $\mathbb{O}$ об'єктів $o^{(j)}$, $j = 1, 2, \dots, M$.

Маємо два класи $c^{(0)}$, $c^{(1)}$, $K = 2$.

Припустимо, що кожен об'єкт $o^{(j)}$ має тільки одну ознаку $x^{(j)} \in \mathbb{R}$, множини $\mathbb{X}$.

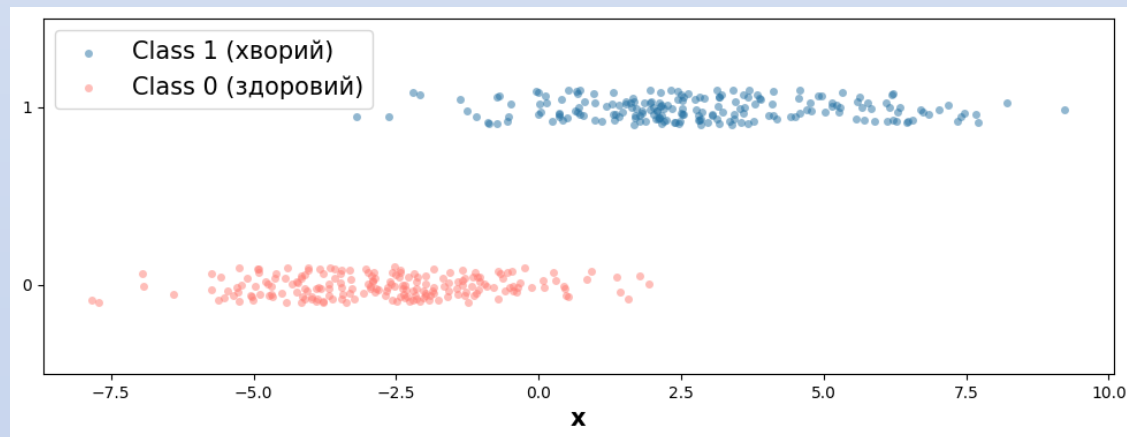
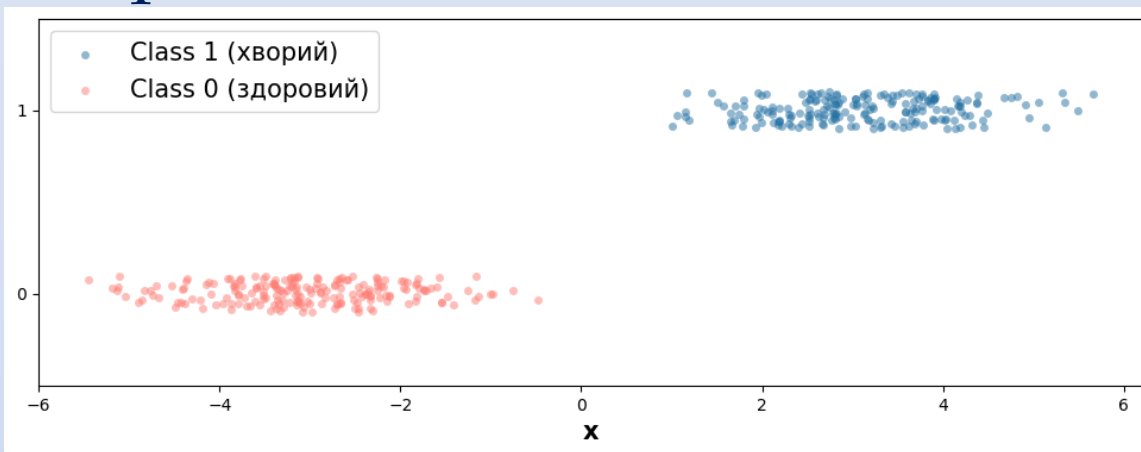
Приклад. Діагностика.

Є M пацієнтів $o^{(j)}$, $j = 1, 2, \dots, M$. Стан пацієнта характеризується кількістю (типізацією) специфічних Т-клітин (дійсно число). Пацієнти або здорові $c^{(0)}$, або хворі $c^{(1)}$. Необхідно побудувати модель, що по значенню $x^{(v)}$ класифікує пацієнта $o^{(v)}$ як хворого, або здорового

Тобто знайти $F(\mathbf{x})$, натреновану на множені $\mathbb{O}$, що повертає 0 або 1 з дякою (мінімальною) похибкою.

Бінарна класифікації

Проблема.

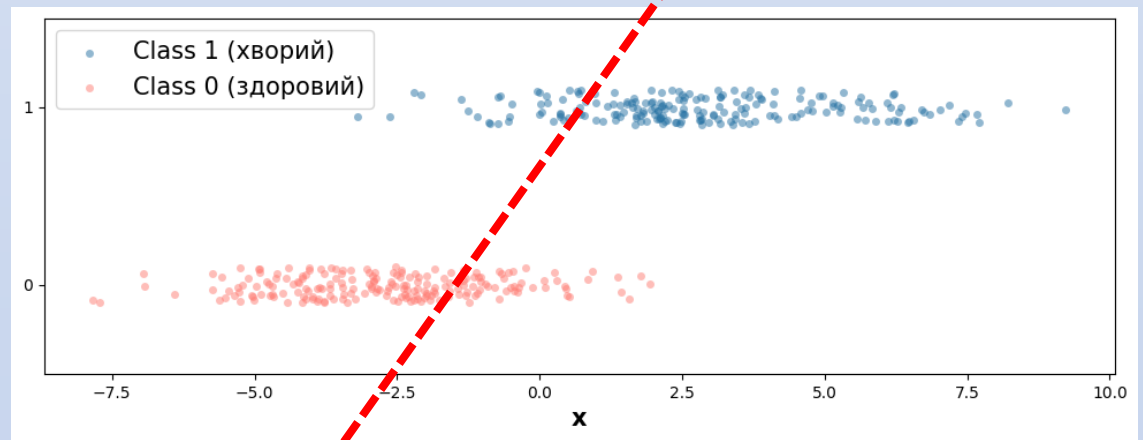
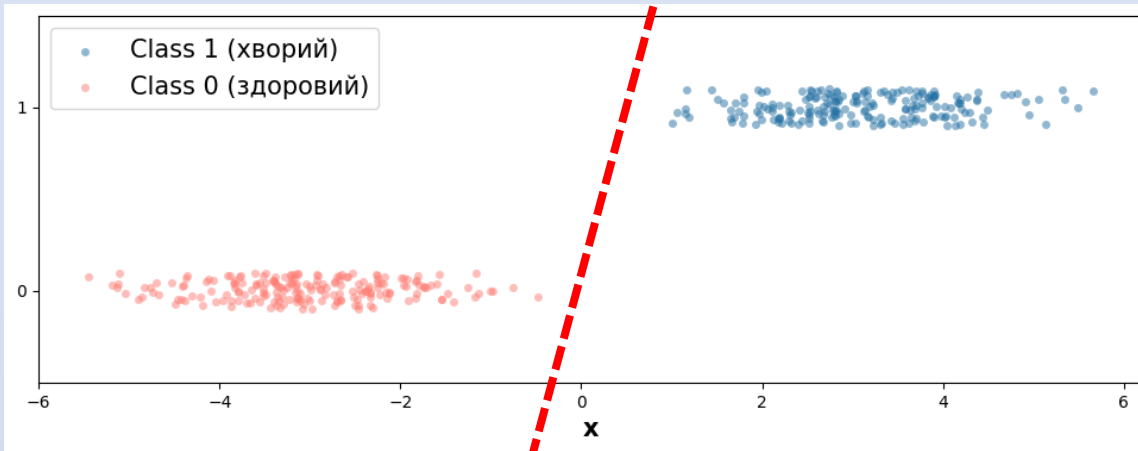

Як розділити класи?

Бінарна класифікації

Проблема.

Лінійна регресія (погано)

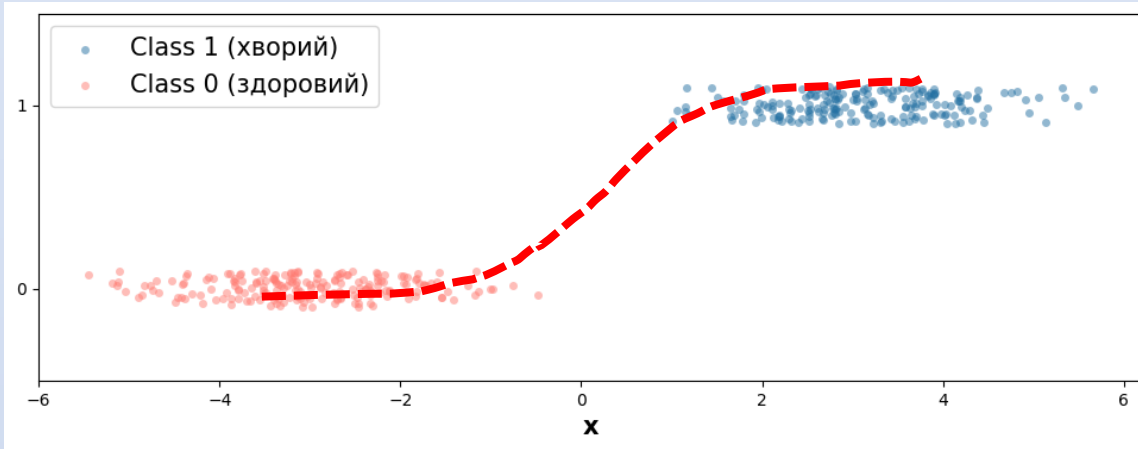

$$y = f(x) = w_1 * x + w_0$$

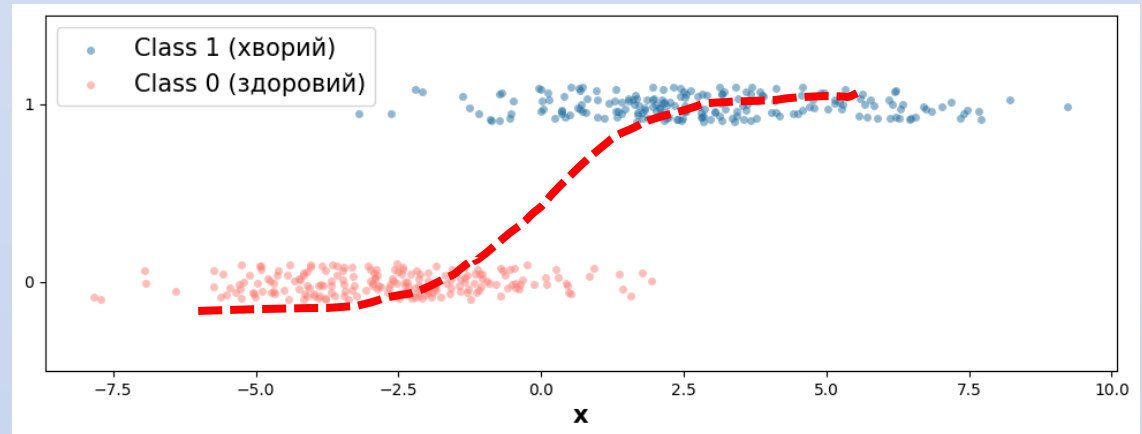
Бінарна класифікації

Проблема.

Логістична регресія

$$y = f(z) = f(w_1 * x + w_0)$$

Змінна y - ймовірність того, конкретний пацієнт хворий або здоровий.

Бінарна класифікації

Логістична регресія спочатку обчислює шанси події, що відбувається для різних рівнів кожної незалежної змінної, а потім бере логарифм, щоб створити безперервний критерій як перетворену версію залежної змінної.

Означмо p – ймовірність успіху (клас 1), то математично шанси з погляду ймовірності дорівнюють

$$\frac{p}{1-p}.$$

Логарифм шансів - це логіт ймовірності:

$$\log(p) = \log \frac{p}{1-p} = w_1 * x + w_0$$

$$\frac{p}{1-p} = e^{w_1 * x + w_0}$$

$$p = \frac{e^{(w_1 * x + w_0)}}{1 + e^{(w_1 * x + w_0)}}$$

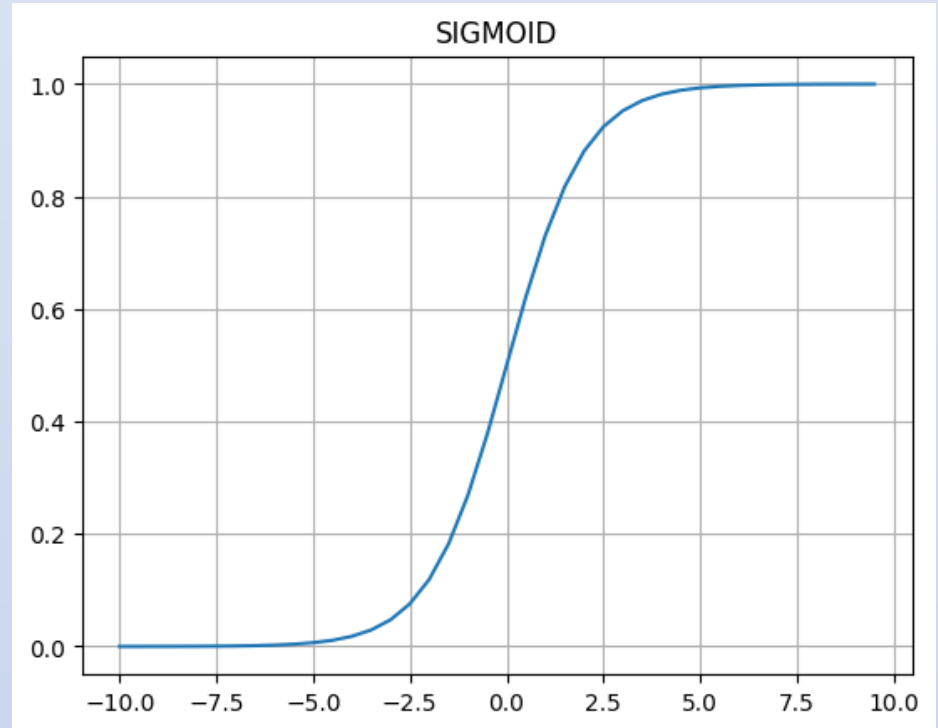
Бінарна класифікації

Логістична функція, логістична крива,
Логіт-перетворення

$$F(z) = \frac{1}{1+e^{-z}} = \frac{e^z}{1+e^z}$$
$$\frac{1}{1 + e^{-(w_1 * x + w_0)}}$$

$$F(z) \in (0, 1) \forall z$$

За допомогою логістичної
регресії можна оцінити
ймовірність того, що подія
настане.

Бінарна класифікації

Пошук параметрів моделі виконується на основі методу **максимальної правдоподібності**.

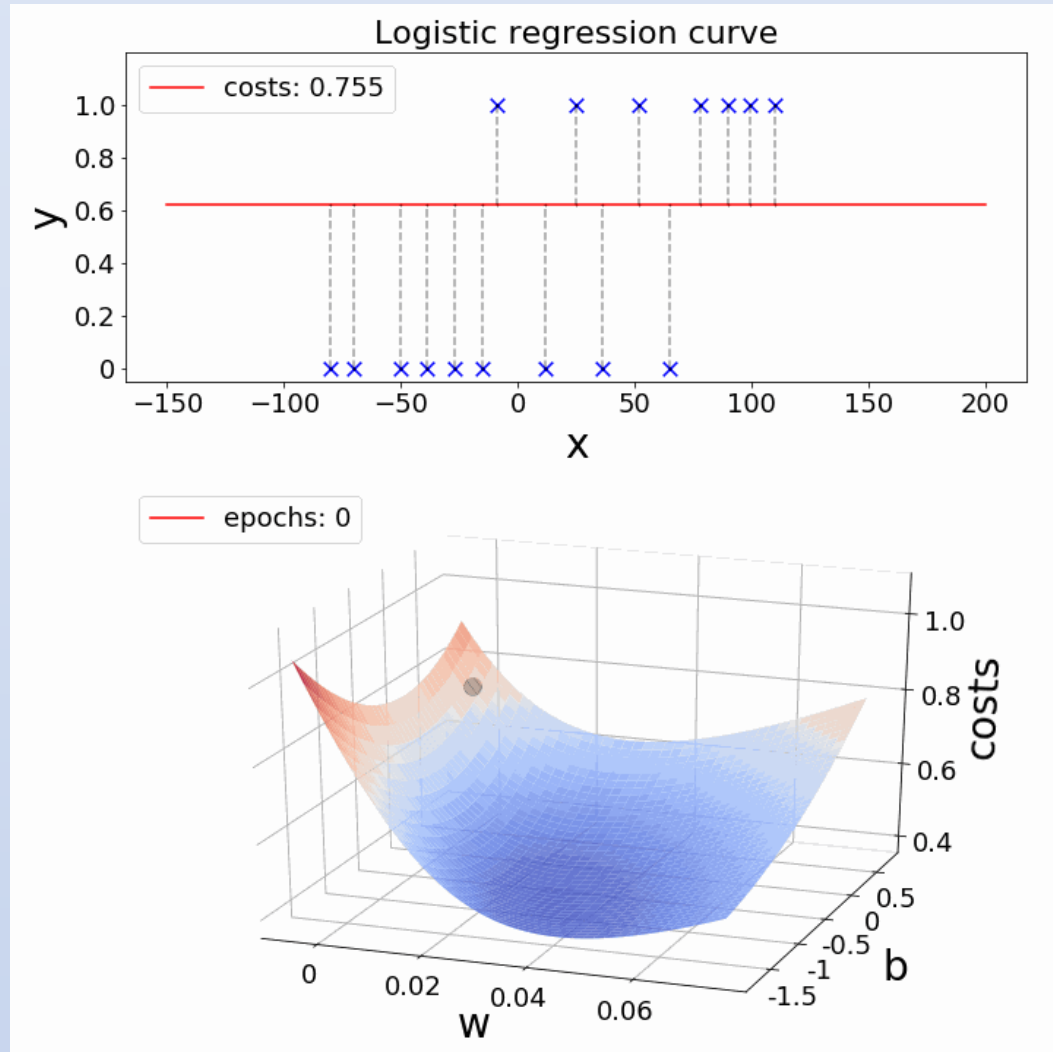
Обчислюється функція правдоподібності (*likelihood function, L*), що виражає щільність ймовірності спільної появи результатів вибірки.

Позначимо через p_i ймовірність появи одиниці для $o^{(i)}$: $p_i = Prob(y_i = 1)$. Ця ймовірність залежить від x_i, w_0, w_1 . Для $i \in c^{(0)}, y_i = 0$,
Для $i \in c^{(0)}, y_i = 0; i \in c^{(1)}, y_i = 1$; Тоді $\log L$:

$$\begin{aligned} L^*(W) &= \frac{1}{M} \left[\sum_{i \in C0} \log p_i(x_i, W) + \sum_{i \in C1} \log(1 - p_i(x_i, W)) \right] \\ &= \frac{1}{M} \sum_{i=1}^M [y_i \log p_i(x_i, W) + (1 - y_i) \log(1 - p_i(x_i, W))] \end{aligned}$$

Бінарна класифікації

Візуалізація

Бінарна класифікації

На відміну від лінійної регресії з нормально розподіленими залишками, неможливо знайти вираз у замкнутій формі для значень коефіцієнтів, що максимізують функцію правдоподібності (зведення до СЛАУ).

Замість цього слід використовувати ітераційний процеси, наприклад, градієнтні методи.

У деяких випадках модель може не досягти збіжності.

Якість бінарної класифікації

1. **Матриця плутанини:** таблиця, яка використовується для опису продуктивності моделі класифікації.
2. **Крива ROC:** Графік, який ілюструє здатність моделі правильно прогнозувати позитивний клас на різних порогових рівнях, надаючи уявлення про баланс між чутливістю та специфічністю.
3. **AUC:** означає «Площа під кривою ROC», цей показник кількісно визначає загальну здатність моделі розрізняти класи, причому вищі значення вказують на кращу продуктивність.

Якість бінарної класифікації

Матриця плутанини
(confusion matrix)

		PREDICTED VALUE	
		Positive	Negative
ACTUAL VALUE	Positive	TP TRUE POSITIVE	FN FALSE NEGATIVE
	Negative	FP FALSE POSITIVE	TN TRUE NEGATIVE

TP – кількість **вірно** класифікованих позитивно

FP – кількість **невірно** класифікованих позитивно
(похибка 1-го роду)

FN – кількість **невірно** класифікованих негативно
(похибка 2-го роду)

TN – кількість **вірно** класифікованих негативно

Якість бінарної класифікації

Відносні значення

Відносно кількості реально позитивних	чутливість	$TPR = \frac{TP}{TP + FN}$
	невлучання	$FNR = \frac{FN}{TP + FN}$

Відносно кількості реально негативних	специфічність	$TNR = \frac{TN}{TN + FP}$
		$FPR = \frac{FP}{TN + FP}$

Якість бінарної класифікації

Точність:

$$\text{Accuracy} = \frac{TP+TN}{TP+TN+FP+FN}$$

Значущість, влучність:

$$\text{Precision} = \frac{TP}{TP+FP}$$

Повнота, чутливість:

$$\text{Recall} = \frac{TP}{TP+FN}$$

Діагностичне відношення шансів

$$F_1 = \frac{2TP}{2TP+FP+FN}$$

Якість бінарної класифікації

Приклад. Маємо тестовий датасет 100 пацієнтів

Ідеальна CM		PREDICTED VALUE	
		Positive = 70	Negative = 30
A	Positive 70	TP = 70	FN = 0
V	Negative 30	FP = 0	TN = 30

Реальна CM		PREDICTED VALUE	
		Positive = 60	Negative = 40
A	Positive 70	TP = 50	FN = 20
V	Negative 30	FP = 10	TN = 20

100% → Accuracy → 70%

100% → Precision = 83%

100% → Recall = 71%

100% → F1 = 76%

Контрольні запитання

- **Надайте загальну постановку задачі бінарної класифікації.**
- **Пояснить сутність логістичної регресії.**
- **Пояснить процес пошуку параметрів моделі логістичної регресії.**
- **Опишіть матрицю плутанини та її використання для оцінки якості вирішення задачі бінарної класифікації.**

Рекомендована ЛІТЕРАТУРА

- **Глибинне навчання:** Навчальний посібник / Уклад.: В.В. Литвин, Р.М. Пелещак, В.А. Висоцька В.А. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. – 264 с.
- Тимощук П. В., Лобур М. В. **Principles of Artificial Neural Networks and Their Applications: Принципи штучних нейронних мереж та їх застосування:** Навчальний посібник. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 292 с.
- Morales M. **Grokking Deep Reinforcement Learning.** – Manning, 2020. – 907 с.
- Trask Andrew W. **Grokking Deep Learning.** – Manning, 2019. – 336 с.

Корисні та цікави посилання

- **Машинне навчання**

https://uk.wikipedia.org/wiki/машинне_навчання

- **Львівська політехніка**

<http://www.mmf.lnu.edu.ua/ar/1739>

<http://www.mmf.lnu.edu.ua/ar/1743>

The END

Модуль 2. Лекція 06.